

УДК 378.147:37.011.3–51]:78

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.1.36>

Кравцова Н. Є., Білозерська Г. О., Швець І. Б., Кравченко І. М.

ВОКАЛЬНО-ХОРОВЕ ВИКОНАВСТВО ЯК ВИД ІНТЕРАКТИВНОГО МУЗИКУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті обґрунтовано проблему вокально-хорового виконавства як виду інтерактивного музикування майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки. Зауважено, що важливу роль у професійній підготовці майбутнього вчителя музики відіграють диригентсько-хорові дисципліни, адже домінуючим видом діяльності закладів загальної освіти є хоровий спів. Проаналізовано ґрунтовні наукові дослідження даного феномена в галузі педагогіки, психології, мистецтвознавства. Визначено, що перспективними напрямками в музично-творчому розвитку майбутніх фахівців є включення в процес професійної підготовки різних форм музикування. У вивченні проблеми вокально-хорового виконавства як виду інтерактивного музикування майбутніх учителів музичного мистецтва виокремлено та проаналізовано поняття “інтерактивний метод”, “інтерактивне навчання”, “інтерактивне музикування”. Уточнено поняття “інтерактивне музикування майбутніх учителів музичного мистецтва”. Обґрунтовано можливості вокально-хорового виконавства у формуванні креативності, ініціативності, саморозвитку, творчої індивідуальності майбутнього фахівця. Визначено, що вокально-хорове виконавство як вид інтерактивного музикування є результатом взаємно спланованої художньо-творчої діяльності студента та викладача, що включає пізнавально-дослідницьку роботу у сфері різновидів мистецтва; художньо-естетичну діяльність; організаційний компонент. Авторами стверджується, що вокально-хорове виконавство як вид інтерактивного музикування є синкретичним процесом та буде успішним у взаємозв'язку з елементами музично-танцювальної діяльності, музично-поетичної та сценічної творчості майбутніх учителів музичного мистецтва, дозволить інтенсифікувати процес розуміння та творчого використання знань у формуванні вмінь пошуку раціональних підходів до оволодіння інформацією і збільшить мотивацію майбутніх фахівців до творчо-пошукової активності в процесі професійної підготовки. Звернено увагу на необхідність пошуку інноваційних методів та прийомів удосконалення даного процесу у вивченні досвіду використання комп'ютерних програм для творчого інтерактивного музикування у вокально-хоровій діяльності студентів.

Ключові слова: вокально-хорове виконавство, диригентсько-хорові дисципліни, інтерактивне музикування, майбутні вчителі музичного мистецтва, професійна підготовка, інтерактивні методи, інтерактивне навчання, синкретичність.

В умовах реформації сучасної освіти першочергового значення набувають всебічний розвиток особистості, її талантів, інтелектуальних та творчих здібностей, формування цінностей, необхідних для успішної самореалізації, що вимагають переосмислення форм і змісту професійної підготовки висококваліфікованого фахівця, зокрема майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у вищій школі є складним і багатоплановим процесом, який завжди орієнтувався на збільшення обсягу вокально-хорової роботи зі студентами, адже це – запорука формування музично-естетичних смаків молоді, розширення музичного світогляду, збагачення емоційної сфери, розвиток музично-творчих здібностей.

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблема професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є предметом дослідження багатьох науковців. У працях Е. Абдуліна, О. Апраксина, А. Козир, Г. Побережної, О. Щолокової звернено увагу на пошук шляхів удосконалення процесу професійної підготовки та професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва до продуктивної діяльності. До питань вокальної та хорової підготовки звертаються В. Живов, І. Алієв, Л. Безбородова, Л. Пашкіна. У працях Б. Крїтського, Г. Стулової, Ю. Цагарелі підкреслюється особливе значення вокально-хорової діяльності у формуванні саморозвитку майбутніх фахівців педагогічного напрямку. Проблеми вокально-хорового виконавства розроблені в дослідженнях В. Антонюк, Д. Болгарського, К. Ольхової, В. Соколова з точки зору психолого-педагогічних, методичних напрямів. Ґрунтовні наукові дослідження в галузі педагогіки, психології, мистецтвознавства в центр уваги ставлять розвиток творчої особистості майбутнього фахівця (О. Рудницька, Л. Масол, Л. Хлебнікова, О. Ростовський, Л. Беземчук).

Перспективними напрямками в музично-творчому розвитку майбутніх фахівців є включення в процес професійної підготовки різних форм імпровізації, композиторської творчості (Л. Мун, В. Усачова), звуко-режисури, редагування (В. Красильников), музикування у взаємодії (інтерактивного музикування) (Т. Рокирянська, Т. Боровик, Т. Тютюннікова), ансамблевих форм музикування (Б. Асаф'єв, Б. Брилін, Н. Біла, І. Хвостова).

Вивчення наукових джерел свідчить про те, що все більшу увагу сучасних учених привертають дослідження щодо впровадження нових форм та видів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики, що ґрунтується на індивідуальному підході навчання, адже організація різновидів вокально-хорової роботи свідчить про широкі можливості даного процесу в оволодінні комплексом фахових компетенцій та набутті особистісних якостей фахівця, але маловивченим залишається питання вокально-хорового вико-

навства як виду інтерактивного музикування майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки.

Мета статті – проаналізувати поняття та обґрунтувати значення вокально-хорового виконавства як виду інтерактивного музикування майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі професійної підготовки.

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів музики, зокрема на індивідуальних дисциплінах вокально-хорового циклу, важливу роль відіграє використання інтерактивних технологій навчання.

На думку вчених, включення інтерактивних методик у процес вокально-хорової підготовки студентів суттєво вплинуть на зростання творчого компонента навчання і виховання, активізують роль усіх учасників навчального процесу, зміцнюючи творчо-пошукову самостійність студентів [3, с. 71–77].

У наукових працях увагу переважно звернено до музично-інструментальних видів інтерактивного музикування, проте можливість вокально-хорового виконавства в даному аспекті досить широкі та займають надзвичайно важливе місце в професійній підготовці майбутнього фахівця, виступаючи як засіб творчого, когнітивного, емоційного та естетичного розвитку молоді, адже полягають у художньо-образному освоєнні дійсності через пізнання, творчість, самовираженість суб'єкта.

У вивченні проблеми вокально-хорового виконавства як виду інтерактивного музикування майбутніх учителів музичного мистецтва виокремимо поняття “інтерактивний метод”, “інтерактивне навчання”, “інтерактивне музикування”.

Розділяючи поняття “музикування” та “інтерактивне музикування”, зазначимо, що до музикування належать різні форми музично-творчої діяльності з поступовим ускладненням творчих завдань, серед яких читання нот з аркушу, підбір мелодій по слуху, транспонування, аранжування, імпровізація, створення музичних творів [1, с. 123–127], тоді як “інтерактивне музикування” – поняття нове, ґрунтовніше та вибудовується на основі диверсифікації навчальних технологій, їх синтезу із традиційними для переорієнтування навчального процесу в більш ефективний і цілеспрямований.

Як зазначає А. Альгейс, “інтерактивне навчання є спеціальною формою організації пізнавальної діяльності, яка передбачає цілком конкретну та прогнозовану мету, яка полягає у створенні таких умов навчання, за яких учень (студент – *авт.*) відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним сам процес навчання” [1]. Автор переконує, що таке навчання надасть знання і навички, а також дозволить створити базу для роботи з вирішення практичних проблем у майбутній діяльності.

Інтерактивне музикування за своєю природою є творчим процесом та основою інтерактивного навчання майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі професійної підготовки. Метою використання інтерактивного музикування є розвиток у студентів ініціативи, самостійності, критичного мислення, творчості.

Вокально-хорове виконавство майбутнього фахівця розглядається як вид інтерактивного музикування в умовах рівноправних партнерських стосунків між викладачем і студентом, які взаємно визначають мету їхньої діяльності, способи, засоби, в тому числі художньо-виражальні.

Взаємний пошук вирішення творчої задачі дає можливість обмінюватися думками, знаннями, способами діяльності та формує власну позицію студента, самостійність, саморефлексію. Викладач як організатор процесу допомагає розкриттю творчої індивідуальності, розвиває вміння зіставляти альтернативні рішення та сприяє пошуку нетипових способів розв'язання проблем.

Таким чином, вокально-хорове виконавство як вид інтерактивного музикування є результатом взаємно спланованої художньо-творчої діяльності студента та викладача, що включає пізнавально-дослідницьку роботу у сфері різновидів мистецтва; художньо-естетичну діяльність; організаційний компонент.

Пізнавально-дослідницький напрям у забезпеченні формування творчої індивідуальності майбутніх учителів музики передбачає здатність майбутнього фахівця поєднувати різні способи пізнання, що веде до пошуку художніх образів, які співвідносяться з художньою ідеєю творів в естетично визначеній формі. Поглиблення мистецтвознавчої компетенції майбутніх учителів музики в процесі самостійної дослідницької роботи закладає основу для збагачення знань новітніми технологіями, інноваційними методиками, формами, видами, методами роботи [5, с. 57–59], “теоретичні знання стають основою для вирішення багатьох художньо-виконавських та педагогічних завдань”, зважаючи, що набуття загальних і фахових компетенцій майбутніх учителів музичного мистецтва відбувається за принципом “від загального до часткового” [2, с. 19].

Націленість на розвиток творчої індивідуальності студентів у процесі інтерактивного музикування розкриває педагогічні можливості майбутніх учителів музики з їхнім реальним художньо-творчим досвідом зі сформованою потребою до прекрасного.

Аспект “інструментальності” інтерактивного музикування майбутнього фахівця спрямований на виконання цільових функцій вокально-хорової діяльності за допомогою правильно організації даного процесу, підбору ефективних методів та прийомів.

Саме включення в систему інтерактивних методів, на відміну від активних, передбачають орієнтування на ширшу взаємодію учасників цього процесу з домінуванням їхньої стійкої активності.

До складників інтерактивного музикування в процесі вокально-хорового виконавства відносять: моделювання (співвідношення себе з композитором та автором тексту, розуміння сутності твору та його важливості для індивідуально-творчого росту особистості); створення вокальних імпровізацій на основі отриманого образу, разом зі здійсненням творчого відбору виразних засобів й інтонацій, що повніше розкривають

життєвий зміст твору та творчий задум автора; створення музики (вокальної партії) до віршованих текстів, спрямоване на досягнення композиційної логіки, і можливість проявити себе як композитор-аматор. Таким чином, реалізується принцип єдності діяльності композитора-виконавця-слухача та “створює у кожного учасника творчого процесу ілюзію активної участі у створенні “музичного шедевра” [1, с. 123–127].

На нашу думку, вокально-хорове виконавство як вид інтерактивного музикування є синкретичним процесом та буде успішним у взаємозв'язку з елементами музично-танцювальної діяльності, музично-поетичної та сценічної творчості, які спроможні розкрити творчий потенціал майбутнього фахівця, сприяють імпровізаційності, мобільності, індивідуальності та дозволяють набути досконалої віртуозності виконання, зберігаючи естетичну, пізнавальну, оціночну, перетворювальну, розважально-рекреаційну і комунікативну функції.

У зв'язку з цим розвиток творчих здібностей студента (музичних, художніх, артистичних) займає першочергове значення на заняттях вокально-хорового циклу, адже сприяє оригінальності та креативності в майбутній професійній діяльності.

Вокально-хорове виконавство як вид інтерактивного музикування дозволяє інтенсифікувати процес розуміння та творчого використання знань, формує вміння пошуку раціональних підходів до оволодіння інформацією, збільшує мотивацію майбутніх фахівців, сприяє пошуковій активності, такий процес має особистісний характер для становлення майбутнього професіонала.

Висновки. Розвиток вокально-хорового виконавства як виду інтерактивного музикування майбутніх учителів музичного мистецтва є маловивченою, але важливою частиною роботи в процесі професійної підготовки, адже сприяє формуванню індивідуальних творчих здібностей, креативних якостей особистості. Перспективами подальших наукових досліджень можуть стати пошуки інноваційних методів і прийомів удосконалення даного процесу, вивчення досвіду використання комп'ютерних програм для творчого інтерактивного музикування у вокально-хоровій діяльності студентів, адже “вокально-хорове виконавство – це неповторне багатство духовної культури народу; не тільки цінний спадок минулого, але й джерело розвитку сучасної музичної культури” [6, с. 491–494].

Використана література:

1. Альзубейді Альгейс. Музикування і композиція на уроках музики в школі: з європейського досвіду. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. Київ, 2017. № 1. С. 123–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpkov_2017_1_31
2. До проблеми впровадження інтегрованого підходу у процес викладання вокально-хорових дисциплін у закладах Вищої освіти. *Інноваційна педагогіка* / Т. В. Белінська та ін. Одеса: “Тельветика”, 2020. В. 25. Т. 2. С. 16–21. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/25/part_2/5.pdf
3. Білозерська Г. О., Белінська Т. В., Кушнір К. В. Використання інноваційних технологій навчання в контексті вивчення диригентсько-хорових дисциплін у вищій школі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2020. В. 63. С. 71–77. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Fjblekk76mJKAQic6YiG9X9hAdFjc-a4/view>
4. Бі Цзінчен. Методика формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до саморозвитку в процесі вокально-хорового навчання: автор. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2018. 20 с.
5. Гаврилюк О. А. Формування професійної готовності майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2019. 294 с.
6. Ярошевська Л. В. Вокально-хорове виконавство як засіб формування національної свідомості майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Молодий вчений*. Херсон, 2017. № 11 (51) С. 491–494. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/117.pdf>

References:

1. Alzubeidi Algeis (2017) Muzykuvannia i kompozytsiia na urokakh muzyky v shkoli: z yevropeiskoho dosvidu. [Making music and composition in music lessons at school: from the European experience]. Kyiv. 123-127 s. (in Ukrainian).
2. Belinska T. V., Kushnir K.V., Belozerska G. O., Sizova N. S. (2020) Do problemy vprovadzhenia intehrovanoho pidkhodu u protses vykladannia vokalno-khorovykh dystsyplin u zakladakh Vyshchoi osvity [To the problem of introduction of the integrated approach in the process of teaching vocal and choral disciplines in higher education institutions]. *Innovatsiina pedahohika*. Odesa: “Helvetyka”. 16-21 s. (in Ukrainian).
3. Belozerska G. O., Belinska T. V., Kushnir K.V. (2020) Vykorystannia innovatsiinykh tekhnolohii navchannia v konteksti vyvchennia dyryhentsko-khorovykh dystsyplin u vyshchii shkoli [The use of innovative learning technologies in the context of the study of conducting and choral disciplines in higher education]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho*. Seriya: pedahohika i psykholohiia. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Fjblekk76mJKAQic6YiG9X9hAdFjc-a4/view>. (in Ukrainian).
4. Bee Jingchen (2018) Metodyka formuvannia hotovnosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva do samorozvytku v protsesi vokalno-khorovoho navchannia: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 [The method of forming the readiness of the future teacher of musical art for self-development in the process of vocal-choral education]. Kyiv. 20 s. (in Ukrainian).
5. Havryliuk O. A. (2019) Formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnikh uchyteliv muzyky u pedahohichnykh koledzhakh do khudozhno-tvorchoi diialnosti: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 [Formation of future music teachers' professional readiness to artistic and creative activity in pedagogical colleges]. Vinnytsia. 294 s. (in Ukrainian).
6. Yaroshevskaya L.V. (2017) Vokalno-khorove vykonavstvo yak zasib formuvannia natsionalnoi svidomosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva [Vocal and choral performance as a means of forming the national consciousness of the future teacher of music art]. *Molodyi vchenyi*. Kherson. № 11 (51) 491-494 s. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/117.pdf> (in Ukrainian).

Kravtsova N. Ye., Belozerska A. O., Shvets I. B., Kravchenko I. M. Vocal and choral performance as a kind of interactive music making of future teachers of music art in the process of professional training

The article substantiates the problem of vocal and choral performance as a type of interactive music making of future music teachers in the process of professional training. It is noted that conducting and choral disciplines play an important role in the professional training of future music teachers, because choral singing is the dominant activity of general education institutions. Thorough scientific researches of this phenomenon in the field of pedagogy, psychology, art history are analyzed. It is determined that promising areas in the musical and creative development of future professionals are the inclusion in the process of professional training of various forms of music making. In studying the problem of vocal and choral performance as a type of interactive music making for future music teachers, the concepts of "interactive method", "interactive learning", "interactive music making" are singled out and analyzed. The concept of "interactive music making of future teachers of music art" is specified. Possibilities of vocal and choral performance in the formation of creativity, initiative, self-development, creative individuality of the future specialist are substantiated. It is determined that vocal and choral performance as a type of interactive music making is the result of mutually planned artistic and creative activity of a student and a teacher, which includes cognitive-research work in the field of art forms; artistic and aesthetic activities; organizational component. The authors argue that vocal and choral performance as a form of interactive music is a syncretic process and will be successful in conjunction with elements of music and dance, music, poetry and stage creativity of future music teachers and will intensify the process of understanding and creative use of knowledge, formation the ability to find rational approaches to mastering information and increase the motivation of future professionals to creative and exploratory activity in the process of training. Attention is drawn to the need to find innovative methods and techniques to improve this process in the study of the experience of using computer programs for creative interactive music in vocal and choral activities of students.

Key words: vocal and choral performance, conducting and choral disciplines, interactive music making, future teachers of musical art, professional training, interactive methods, interactive learning, syncretism.

УДК 53(07)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.1.37>

Кузьменко О. С.

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ЧИННИК РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ
УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ФІЗИКИ В ТЕХНІЧНИХ ЗВО**

Провідною ідеєю STEM-технології в педагогіці є конструювання навчальних дисциплін (курсів) на міждисциплінарних засадах (інтегроване навчання відповідно до певних тем, а не окремих дисциплін), які комплексно формують ключові фахові й соціально-особистісні компетенції молоді. Міждисциплінарне STEM-навчання може бути додатково розділене на фундаментальні та не спеціальні сфери діяльності. Ця класифікація визначає, чи освітній рівень зосереджений на спеціальних навичках професії або на більш широких сферах, таких як навички, корисні для повсякденного життя, або основні навички для різних робочих місць.

У статті досліджено дефініцію міждисциплінарності. Визначено тенденції розвитку міждисциплінарного підходу, що є актуальним до вимог сучасної освіти; розглянуто види інноваційного процесу та виділено види STEM-освіти, які розглядалися в процесі навчання фізики в технічних закладах вищої освіти. Міждисциплінарні зв'язки фізики та професійно зорієнтованих дисциплін на основі STEM-технологій виконують важливу роль у підвищенні якості фізико-математичної, технічної, інженерної освіти. Специфіка такої підготовки полягає в засвоєнні суб'єктами навчання наукових знань, понять, основних закономірностей, наскрізних генеруючих понять, що формуються в закладах загальної середньої освіти та трансформуються в технічних закладах вищої освіти.

Визначено, що в освітньому процесі важливим є прикладний методологічний рівень, що розкриває основні складники STEM-освіти через взаємодію науки, інженерії, технологій та математики, що безпосередньо об'єднує як універсальні механізми, так і емпіричні, проміжні, теоретичні та мисленнєві операції.

Наголошено увагу на тому, що міждисциплінарні зв'язки вважаємо особливо значущими факторами формування, розвитку та утримання цілісності фізики та професійно зорієнтованих дисциплін. Ці зв'язки забезпечуватимуть можливості отримання нової якості (інтегрованої), що відобразатиметься в результативному компоненті методики навчання фізики з урахуванням цифрової адженди України.

Ключові слова: інновації, STEM-освіта, тенденції розвитку освіти, навчання фізики, заклад вищої освіти, освітній процес, міждисциплінарний підхід, фізика.

Сучасні тенденції розвитку фізико-технічної освіти на засадах цифровізації спрямовані на підготовку висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців на основі інноваційних технологій навчання (STEM-технологій, робототехнічних систем, засобів мехатроніки, віртуальної та доповненої реальності та ін.). Ця вимога сприяє змінам стратегії розвитку освіти України та навчання в закладах вищої освіти (далі – ЗВО). Освіта повинна перейти в особливий інноваційний режим розвитку, в якому потрібно зберегти все краще, що є в галузі освіти, й одночасно зробити її такою, щоб вона відповідала світовим нормам і стандартам. Пріоритетним кроком на цьому шляху є інноваційні STEM-технології, тобто новітні